

ΝΟΥΜΑΞ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

16 του Οκτώβρη 1905 | ΓΡΑΦΕΙΑ: Οδός Οικονόμου αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 168

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ

Β'

Ξενούπολη, 8-10-05.

Αγαπητή μου αδερφή,

Τί αλλαγή, σὲ μῆτε τέσσερες βδομάδες μέσα! Ἀπὸ τότε ποὺ σὴν παράμερη ἐκείνη κοιλάδα ὁ ἥλιος ἔχυνε τίς φλογερότερές του ἀχτιδιές, ποὺ τὰ δέντρα γέρονε σὰν ἀπελειωμένα, ποὺ θάρρους καὶ σφύριζαν ὄχεδρες σὲς βουνοπλαγιές ἀντικρῦ, ἴσα μὲ σήμερα, ποὺ ἄρχισε καὶ τὰ σαρώνει ὁ βοριάς τὰ μακρινά μου αὐτὰ λημέρια, ποὺ ἤρθαν καὶ καλοκαθίσανε στὸν ὄριζοντα τὰ μαύρα τὰ σύννεφα τοῦ χειμῶνα, ποὺ μῆτε πειάμενο δὲ θωρεῖς τὰ διαβαίρη, μόνο σωπαίνει ὁ κόσμος, σὰ ν' ἀρμενίξη ἡ γῆς σὲ κάποια ἀκατοίκητη κόχη τοῦ Ἄλιαρον, — τί διαφορὰ ἀπὸ τότες ὡς τώρα!

Μόνη μου συντροφιά καὶ παρηγοριά ἔχω τὴν ἀναμμένη φωτιά, ποὺ λὲς καὶ βροῖσκονται σ' ἀτέλειωτη ὄμιλία οἱ γλῶσσες της. Ὑπάρχουν, ὡς τότες, καὶ ἄλλα μερικά ποὺ μοῦ χύνουνε μικρὴ ζεστασιά. Δὲ λέγω γιὰ τὴν μαστίχα τοῦ ἑξαδέρφου μας, αὐτὴ ἀκόμα δὲ μὲ νυρίερε, μὰ εἶναι καὶ κάτι ἄλλα. Λόγον χάρη ὁ βασιλικός σου, ποὺ ἀκόμα μὲ ἀνασταίνει ἡ μυσουδιά του. Ἐπειτα, ἕνα κομμάτι μάρμαρο ἀπὸ τὰ λείψια τῆς Ἄσοος. Μὲ θερμαίνει καὶ αὐτὸ σὰ συλλομοῦμαι τὸν ἀνήφορο ποὺ τραβήξα μέσα στὸ λιπτόρι γιὰ τὰ τὸ βροῦ καὶ τὰ τὸ φυλάξω. Εἶναι τέλος χίλια ἄλλα ποὺ τῆχω φερόμενα μαζί μου, ἀπὸ τὴν Μηθουναϊκὴ τὴ λυχνία ἴσα μὲ τοῦ Βασίλη τίς «τσακμικώπειρες», ἀραδιασμένα ὄλα σὲ τραπεζία μου ἀπάνω, ἀνήμερα σὲ βιβλία καὶ σὲ χαρτιά, ὄλα σὰ νάνεσαίνουν ἀκόμα ἥλιο καὶ ζεστασιά, χαρὰ καὶ γαλήνη, — τῆς παιριόδας τὴ γαλήνη καὶ τὴ χαρὰ.

Ἐχω ὅμως καὶ τὸν Ἄσπρο τώρα μαζί μου καινούριος φίλος αὐτός. Ἀπάνω κάτω ἴσα μὲ τὴ δική σου τὴν Μπέλλα, μὰ καὶ σὰν πιδ ἡμερος. Ἀκούει δηλαδὴ ἀπὸ λόγια αὐτός, μόνο ποὺ σὰ μυσουστὴ κουνέλλι ἢ πόντικα ἢ καὶ κανένα ξένο, θεριὸ γίνεται τότες, καὶ ρήγει ὄλους τοὺς κανόνες κάτου, ὄλες τίς Γραμματικές, ἕνα πρῶμα ζητώντας, νὰ ξετρυνώση, νὰ πιάση, νὰ πνίξη, στὸν τόπο νὰ τὸν ἀφήση, ἀν μπορῆ, τὸν ἐχτρό. Σκύλλος μ' ὀρισμένο πρόγραμμα στὴ ζωὴ του, καὶ μὲ χαραχτήρα, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ τὸ φαρμάξῃ. Σκύλλος ποὺ πρέπει μὰ τὴν ἀλήθεια νὰ τὸν τραβήξουμε μὲ σπάγο καὶ νὰ τὸν φέρουμε στὴ Ρωμισόνη ὄλη, νὰ τὸν δῆ καὶ νὰ τὸν μελετήση, ἴσως μαθὲς καὶ τὸ νοιώση πὼς καὶ ἀπὸ τοὺς σκύλλους πιδ πίσω ἀπόμεινε!

Καὶ τί νὰ κάμνω τάχα ἐδῶ μέσα τώρα, ρωτιᾶς; Τίποτις δὲν κάμνω ἀκόμα. Νά, κάθουμαι καὶ διαβάξω τοὺς ἱερὰ «Νουμάδες» ποὺ δὲν τοὺς εἶχα νὰ τοὺς διαβάξω σὰν εἶμουν αὐτοῦ, μὰ καὶ νὰ τοὺς εἶχα δὲ θὰ τοὺς διάβαζα, γιὰτὶ μελειτοῦσε τότες ἡ ψυχὴ μου τὰ θάνατο τὸ βιβλίον ποὺ προμηθεύει ἀτέλειωτο ὄλικὸ γιὰ ὄλους τοὺς «Νουμάδες», γιὰ ὄλους τοὺς Σολωμούς καὶ τοὺς Σαιξπήρους, μὰ μνήσκει ἀτέλειωτο πάντα, πάντα πλουσιοπάροχο καὶ γενναῖο δωρο ὡς καὶ σὲ μᾶς τοὺς πολλοὺς ποὺ δὲν κατέχουμε τὸ μυστικὸ ποὺ κόβει διαμάντια καὶ φέρονε στὸν κόσμον ἀίμμητα σιολλίδια τῆς τέχνης.

Ἀπ' ὅσα κοίταξα ὡς τὴν ὥρα σιτὸς ἐφτά μου Νουμάδες κάποια ἐντύπωση μοῦ ἄφησε τὸ «Ἐλα νὰ πᾶμε στὸ γιὰλὸν τοῦ Σπήλιον τοῦ Πασαγιάνη. Ἔργο ποὺ, ὅσο καὶ νάντιφέγγη ἀπὸ δικὸ μας ἥλιο, ἔχει, μοῦ φαίνεται, καὶ τὸν ἄερα τὸ δυτικὸ. Σὰ νὰ προσπαθεῖ νὰ τᾶγγίξη κάπως αὐτὸς τῆς ψυχῆς τάπο-μέσα μὲ τὰ φτεροῦγια του καθὼς γλυκοκρετάει ἀποπάνω ἀπὸ τὰ ταραγμένα της κύματα. Θέλω νὰ τὸ διαβάσης κ' ἐσὸν αὐτὸ σὰν τοὺς λάβης τοὺς «Νουμάδες». Δὲ βοήθα τρόπο νὰ σοῦ τοὺς στείλω ἀκόμα μὲ μέσο ποὺ νὰ μὴν τοὺς καταρώση κανένας Ὀβριὸς ἢ Ἀρμένης βιβλιοκρητῆς, καὶ τοὺς χάσουμε μὰ γιὰ πάντα.

Εἶναι καὶ ὁ «Θουκιδίδης» ἐκεῖ μέσα. Ἄλλο πρῶμα αὐτός. Ὁ στροφιρὸς καὶ ὅμως ἀπλός, ὁ λογικός καὶ μαζί ἀσυνάριτος, ὁ βαθὺς καὶ πάλε χεροπιαστὸς Θουκιδίδης φωτογραφημένος στὸ ρωμαϊκὸ. Ἐνα ἄριστοῦργημα, γιὰ νὰ σοῦ παραστήσῃ ἕνα ἄλλο.

Εἶναι καὶ ἄλλα σ' αὐτοὺς τοὺς «Νουμάδες»· εἶναι κ' ἕνα μέρος ἀπὸ τοῦ «Γύφτου τὸ Δωδεκάλογο» ποὺ ἔπεσε σὰν ἀστροπελέκι στὸ φιλολογικὸ μας ὄριζοντα, μὰ ἡ βροντὴ του δὲν ἀκούστηκε ἀκόμα, γιὰτὶ ὁ ἦχος στὸ δικὸ μας τᾶγερὶ «ταξιδεύει πολὺ σιγανά». Ἄκου:

- Κ' ἔσκυφα πρὸς τὴν ψυχὴ μου
- Σὰ σὴν ἄκρη πηγαδιοῦ,
- Κ' ἔκραξα πρὸς τὴν ψυχὴ μου
- Μὲ τὸ κράξιμο τοῦ νοῦ.
- Κι ἀπὸ τὸ πηγᾶδι τὸ βαθύ,
- Σὰν ἀπὸ ταξίδια, ξένη,
- Πρὸς ἐμένα ἀνεβασμένη,
- Ξαναγύρισε ἡ φωνή.

Τέτοιος εἶναι ὁ Παλαμᾶς. Τοιμηρὸς ψυχολόγος καὶ ψυχολόγος, βροντόφωνος καὶ ἀτρόμητος λαλητῆς.

Εἶναι καὶ τοῦ Φντίλη κάτι καλοστοχασμένα καὶ καλολεγμένα, σὰν ἀλληγορικά, σὰ φιλοσοφικὰ δηγηματάκια. Εἶναι καὶ κάμποσα ἄλλα ποὺ δείχνουνε ζωὴ ἴσα ἴσα ἐκεῖ ποὺ πρέπει νὰ τὴν γυρεῦσουμε τὴ ζωὴ. Στὴ νιότη, καὶ πάλε στὴ νιότη. Τοὺς γέρους,

τὸ εἶπαμε κι ἄλλοιτες, γὰ τοὺς ἀφήσουμε μιὰ καὶ καλή. Σώνει νὰ κρατήσουμε τοὺς δυὸ τρεῖς ποῦ ἡ ψυχὴ τοὺς εἶναι ἀκόμα νέα, καὶ θὰ εἶναι μὰ καὶ κούφραλα νὰ καταστήσουνε τὰ κορμιά τους. Τοὺς ξέρις κ' ἐσὺ κι ὁ «Νουμᾶ» αὐτιουούς.

Καὶ τώρα θυμοῦμαι τὸ πρᾶμα ποῦ δὲν τὸ εἶδα ἀκόμα στὸ «Νουμᾶ», μὰ ποῦ ξέρω πῶς θὰ τὸ δοῦμε κ' ἐκεῖνο, ἴσως νὰ οὐχί μ' αὐτὸ τὸ φύλλο. Τὴν «Ἀπολογία» τοῦ καινούριου μας τοῦ Σωκράτη. Τὸ μεγάλο Πρόλογο τοῦ δευτεροβγαλιτοῦ «Ταξιδιοῦ». — Πρόλογο ποῦ εἶχα τὴν τύχη νὰ τονε διαβάσω χειρόγραφο, καὶ ποῦ θὰ εὐχίζην κι αὐτὸς ἱστοροπελέκι του, νὰ τὸ δῆς. Εὐρηγικὸ ὅμως ἱστοροπελέκι ἀνθρώπου ἀληθινὰ σοφοῦ. Τὰ μικρολογήματα, τίς σκωφαντικὲς καὶ τὰ βροισίδια τὰ φτίνει σὲ μερικὰ πρωτοπαλήκαρα τῆς ἄλλης μερίδας, ποῦ ὅσο φανατικὰ διαφεντεύουν τὴν καθαρεύουσα, ἄλλο τόσο κι ἀκάθαρτα.

Ἔχω κι ἄλλα μερικὰ στὸ τραπέζι νὰ τὰ κοιτάξω κι αὐτὰ καμιά Κεριακή ἢ οὐχί. Ἐνα δράμα π. χ. τοῦ Φυτίλη, «Δίχως Ἀκρογιάλι», ποῦ θὰ σοῦ τὸ στείλω κι αὐτό. Θέλω νὰ ξαναλουστῶ καὶ μέσα στὴ Ζωὴ τὴν Ἀσάλευτη, τώρα ποῦ καλογνώρισα τὴν ἀθάνατὴ τῆς πηγῆς. Μὰ πόσα δὲν ἔχω ἀκόμα ὀμπρός μου! Ὁ καρὸς λείπει μονάχο. Κι ὀρίστε γιατί δὲν πηγαίνει σὲ μακρὸς μὴτ' αὐτό μου τὸ γράμμα. Γιὰ καλὸ σου, θὰ πῆς. Ὁμως ἀκόμα δυὸ λόγια πρέπει νὰ σοῦ τὰ πῶ. Αὐτὰ δὰ ποῦ εἶχα στὸ τοῦ μου σὰν ἀουχίσα. Ὅχι γιὰ τὴ διαφορά ποῦ βρῆκα μεταξὺ τῆς μᾶς Ρωμοσύνης καὶ τῆς ἄλλης, τῆς λεύτερης καὶ τῆς ζυγωμένης, νὰ ποῦμε. Ἄλλη μελέτη αὐτῆ, καὶ μὰ τίς πορτοκαλιές τοῦ περιβολιοῦ σου, τόσο σοβαρή, ποῦ τρέμω νὰ τὴν ἀγγίξω. Τρέμω νὰ τὸ ἐξοισομίσω πῶς ἂν μπορούσαμε νὰ μεταφέρουμε τὴ μιὰ στὸν τόπο τῆς ἄλλης θὰ διορθώναμε σὰ μὲ μαγεία τὰ μεγαλύτερά μας ἔθνη κακὰ. Γιατί, πῶς νὰ σοῦ τὸ πῶ, τοὺς βρῆκα σὰν πῶ θετικὸς, σὰν πῶ σοβαροῦς, σὰν πῶ κατασταλαγμένους τοὺς «Ἐξωτερικοὺς» — καθὼς τοὺς λένε, θαρρῶ, στὴν Ἀθήνα. Καὶ νὰ δῆς πῶς κολακεύονται πῶς τὸ ψυχολόγησα κιόλας. Εἶναι τόσο ἀπαιτητὰ ὅμως αὐτὰ τὰ ψυχολογήματα, δια δὲν ἔχει θεμελιωμένα ξεχωριστὴ μελέτη, ποῦ μοῦ φαίνεται σὰν ἄκαιρο νὰ σοῦ ξετυλίξω ἀπὸ τώρα τὴ θεωρία μου. Ἄλλοιτες, ἴσως.

Τᾶλλο τώρα νὰ σοῦ πῶ. Εἶναι σαράντα χρόνια ποῦ ζῶ στὴν ξένη αὐτῆ χώρα. Θὰ μπορούσα ἴσως νὰ τὴ λέγω καὶ δευτέρῃ μου πατρίδα. Κι ὅμως δὲν εἶναι. Μιλῶ καὶ χωρατεύω μαζί τους, τρώγω καὶ

πίνω μαζί τους, μαζί τους δουλεύω καὶ λογομαχῶ καθεμέρα, ἀπὸ τίς ἐφημερίδες τοὺς μαθαίνω τί γίνεται ὁ κόσμος, τὸν ἀέρα τοὺς ἀναπνέω, στὴν οὐμύχλη τους μέσῃ πλανιέμαι. Κι ὅμως τὸ νὰ τὴ ἐκεῖνο ποῦ σὲ κάμνει τοῦ τόπου, ποῦ σὲ ρουφάει καὶ σὲ ζυμώνει μέσα στὴν ξένη τῆ οὐμύχλη, δὲν τόχει ἡ ψυχὴ μου αὐτό. Ὅλα τὰ ξενικὰ εἶναι ἀπάνω τῆς μὲ τὴν κιμωλία γραμμένα. Μιὰ σφουγγαριὰ κι ἀφανίζονται, καὶ μνήσκουν ἀποκίτω τὰ χαλασμένα ψηφιδῶτα τῆς πλάκας. Τὰ ὄνειρα κ' οἱ λαχτάρες ποῦ θρέφουν εἰσένα, τᾶδέρφια μου, τοὺς γειτόνους μας, ὅλους μας τοὺς ὁμοαἱματοὺς κι ὁμόφυλους.

Σοῦ τὰναφέρω αὐτὰ, ὄχι γιὰ νὰ σοῦ δείξω τίποτις ξεχώρα προσόντα, μὰ γιὰ νὰ σοῦ πῶ πῶς τέτοιος εἶναι ὁ Ρωμιός. Δὲ θάλλῃξην, καὶ μήτε μπορεῖ νάλλῃξην. Μίλησα παραπάνω γιὰ τὰ ἔθνη μας κακὰ. Ναί, εἶναι μεγάλα καὶ σοβαρά. Πῶς θὰ λάθουμε πολλὰ μοῦ φαίνεται βέβαιο. Ὅμως τὸ μεγαλύτερο, τὸ φυλετικὸ ξελοθυρεμῶ, (γιατί ξελοθυρεμῶς εἶναι καὶ χρωμα μοναχο νάλλῃξην ὁ ἔθνηκος χαλαχτήρας), αὐτὸ δὲν τὸ φοβοῦμαι πῶς θὰ τὸ λάθουμε. Τόχουν αὐτὸ μερικὲς φυλές, καθὼς ξέρις. Ἄν αὐτὲς οἱ φυλές καθίζανε σὲ Συνέδριο, τὴν πρωτοκαθεδρία θὰ τὴν ἔπαιρνε ἡ φυλὴ μας.

Πρέπει νὰ τὰ θυμοῦμαστε λιγάκι κι αὐτὰ. Ὅχι μονάχο κλάματα καὶ φωνές. Ἄς πᾶνε οἱ Ἀθηναῖοι νὰ μιμοῦνται τοὺς ξένους. Πάντα Ρωμιὸι θὰ μένουν, αὐτὸ σοῦ τὸ ἐγγυοῦμαι. Ἄς πᾶνε νὰ μᾶς βρίζουνε σὰν τοὺς λέμε πῶς πρέπει νὰ λατρεύουν τὰ δικιά τους, καὶ νὰ τὰ περηφανεύονται μάλιστα. Ὅσο κι ἂν τὰ σιελάζουνε μὲ ψευτοφραγκισμοὺς καὶ μὲ ψευτοαιτικισμοὺς, δὲν μποροῦνε νὰ μὴ μᾶς ποροῦ καὶ νὰ μὴ μᾶς ἀγαποῦνε, δηλαδὴ τὴν ψυχὴ μᾶς, ποῦ εἶναι κ' ἡ ψυχὴ τους.

Καὶ τώρα πρέπει νὰ σ' ἀφήσω, ἀγαπητῆ μου γιατί ἔσβυσε κ' ἡ φωτιά.

Ὁ ἀδερφός σου
Α. Ε.

Υ. Γ. Ἀφοῦ σούγραφα, διάβασα τοῦ Φυτίλη, δράμα «Δίχως Ἀκρογιάλι». Νὰ σοῦ τὸ κρίνω, δὲ μοι δουλειὰ δὲν εἶναι, ἀφοῦ μάλιστα ἔχουμε στὴν Ἀθήνα μερικὸς κριτικούς, καὶ μάλιστα τέτοιους ποῦ ἕνας τους τίς προάλλες θύμωσεν γιατί γύρισε κι ὁ Ψυχάρης νὰ κάμῃ τὸν κριτικὸ! Αὐτοὶ ἂς κερῶν καὶ τὸ Φυτίλη. Ἐγὼ θὰ σοῦ πῶ μιὰ ἀπλοῦ ἐντύπωση. Πῶς μ' ἔκαμε δηλαδὴ νὰ νοιώσω βρο

ΕΛΑ ΝΑ ΠΑΜΕ ΣΤΟ ΓΙΑΛΟ

(Ἡ ἀρχὴ τοῦ σιὸ 161 φύλλο)

Ε΄.

«Ὄλη νύχτα, ὅλο κ' ἔλεγες. Σταθήκα καὶ σὲ παρκαστεκα, καὶ σοῦ εἶπα κράα πανινὰ στὸ κεφάλι. Τὰ χέριά σου φλόγες πέταγαν, καὶ τὰ χεῖλια σου ἦτανε φριγγμένα. Ὅταν ἐτέλειωσα νὰ σοῦ λέω, ἀκούσαμε μαζί νὰ σκίεται ἡ σιγαλιὰ σὰν σάβανο ἀπὸ τὸ γέλοιο τοῦ μέσα στὴ νύχτα, καὶ τότες ἐσὺ μουρμουρίζες κάτι ἀκαταλάβητο. Μίσα στὸ σκοτάδι ἔκαμες νὰ σηκωθῆς, καὶ πάλι ξανάπεσες στὸν καναπέ. Τρόμαξα, σοῦ πῆρα τὸ χέρι καὶ σὺ μοῦ τὸ σφιγγες, μοῦ τὸ σφιγγες, κ' ἐκαίγανε, φουντώνανε οἱ ἀπαλάμες σου. Ὑστερα ἔλεγες, ἔτσι:

— Ἀκούμπησε δῶ καὶ θὰ σὲ ἴδω καλλίτερα μέσα στὸ τρισκόταδο... Ἐλα σιμὰ στὸ κεφάλι μου ποῦ γυρίζεις, καὶ λίγο εἰπές μου ἀπὸ τὴν ἱστορία ἐτούτῃ ποῦ μὲ καίει στὰ σπλάχνα σὰν ἀναμένο σίδερο...

Ἄπέ ἀναστένναξες, μοῦ ἔσυρες τὸ χέρι, τὸ ἄγγυες στὰ χεῖλια σου, σὰν σὲ κερῶνουν ἀνασφό. Κι ἔλεγες:

— Τονε βλέπω ποῦ ὄρναι, ποῦ συγκωλιέται σὰν τὸ σερπετὸ στὰ πόδια σου, κουλουριάζεται, στὰ φογυρίζεις τὸ κεφάλι, βγάνει τὴ γλώσσα ὡσὰν τὸ λασασμένο σκύλο... Ἡ δὶψα τοῦ πῆζει τὸ αἷμα τὸ λαρυγγα, ξεραίνεται ἡ πνοή του, ξερομαχαίει ἡ ὄψου, καὶ λαχανιάζει... Καὶ πάλι σέρπει στὸ χωρὶ γλύφει τὴ γῆς, ποῦ ἡ γλώσσα του ματώνει, καὶ πσκοῦνται τὰ χεῖλια του... Τὰ χέριά του ἀπλῶ κατασένα, καὶ θέλει νὰ σ' ἀγγίξῃ, καὶ πασκίζει σὲ μοιέψη... Μὰ τὰ νύχια του σταζοῦνε τὸ αἷμα καὶ λῶθρες τὰ κρέατα κρέμασαν ἀπὸ τὰ χέριά του γδερνύνταν πρώτα, στερνὰ πετσοκόβουνται, κι ἀξεκρεατίζονται, καὶ νὰ τώρα τὰ κόκκαλα του... Τὰ λιανὰ κόκκαλα τοῦ κάθε χεριοῦ ποῦ σμίγῃ σὰν καλαμποκάκια καὶ κουργαλάνε... Μή, γιὰ θεό, τραθήξου, μὴ σ' ἀγγίξῃ... Μὴ σὲ μαχαρίστῃ. Ἐσὺ ποῦ στέκεισ σὰν τὴν Παναγιά μὲ τὸ δάκρυ κρεμαμένο στὴν κόχλη ἀπὸ τὰ μάτια, ποῦ λαμὰ ποῦ ἀγία λαμπεῖ... Καὶ δὲν καίει τὸ μάτι σου, φωταίει... Ἡ ματιά ἐτούτου καίει, καὶ μοῦ σκίεται πῶς μὲ κάψε κοιτάζοντας σε... Σβύσου, δὲ μάτι, χάσου στὴν ὄψη του νὰ μὴ μᾶς θεωρῇ ἄλλο